

Gnorimus variabilis

Svart guldbagge

Skalbaggar, Bladhorningar och ekoxbaggar

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Coleoptera (skalbaggar), **Familj:** Scarabaeidae (bladhorningar), **Släkte:** *Gnorimus*, **Art:** *Gnorimus variabilis* - svart guldbagge (Linnaeus, 1758) **Synonymer:** *Gnorimus octopunctatus* (Fabricius, 1775)

Kännetecken

En 16-22 mm lång bladhorning med klumpig kropp och långa ben med kraftiga klor. Översidan är svart med spridda vita-ljusgula fläckar.

Utbredning och status

Utbredd från Skåne till Bohuslän, Södermanland och Västmanland. Artens nuvarande utbredning i landet är starkt fragmenterad. De flesta fynden är gjorda i Kalmar län, och endast där bedöms lokalerna ligga så nära varandra att ett utbyte är möjligt. I Västmanland utplanterades larver av arten på 1960-talet i en ek vid Strömsholm. Under senare år har arten vid ett par tillfällen påträffats i trakten av Kungsör, och det kan inte helt uteslutas att de härstammar från Strömsholmsutsättningen. Troligen är dock förekomsten spontan med tanke på att flera andra arter med en relikartad utbredning i Nordeuropa finns inom samma område. Under de senaste åren har nya lokaler för arten påträffats genom att den specifikt eftersökts i hålekar. Lokalerna är dock små och begränsade, endast ett lågt antal träd beräknas hysa arten på varje ställe och populationerna förefaller vara individfattiga. Världsbredningen sträcker sig från Väst- och Sydeuropa österut till Turkiet.

Ekologi

Larvutvecklingen sker i rödmurken ved i ihåliga träd, både levande och döda. Angrepp är främst konstaterade i både levande och döda stående träd, men arten kan även påträffas i omkullfallna träd. De allra flesta fynden är gjorda i ihåliga levande ekar, men larver är även påträffade i bl.a. avenbok, björk och klibbal. Larvutvecklingen tar två till tre år i anspråk. Före förpuppningen gör larven en ganska fast kokong av ekskrementer. Den fullbildade skalbaggen visar sig vanligen ganska sent, från början av juli till början av augusti. Den påträffas ofta sittande i och intill stamhåligheterna eller vid utflytande sav. I motsats till sin nära släkting *Gnorimus nobilis* påträffas den sällan i blommor, men har någon gång hittas i blomställningar av älggräs. Arten förekommer ofta i samma träd som läderbaggen (*Osmoderma eremita*) och andra rödlistade insekter.

Hot

Igenväxning av passande hagmarker med gamla hålekar är ett allvarligt hot mot arten, dels på grund av att detta skapar ett ogynnsamt mikroklimat och dels genom att de gamla hålträden dör i förtid. Ett annat långsiktigt problem är ett generationsglapp i vissa trädbestånd som i framtiden kan leda till brist på lämpligt substrat.

Åtgärder

Allt måste göras för att spara gamla hålträd i landskapet. I detta ingår även att man kontinuerligt förhindrar att de gamla träden växer in i tätare bestånd och dör en för tidig död. Även omkullfallna hålträd bör sparas samt att hålträd som avverkas eller som faller på olämpliga platser kan fraktas till de kända lokalerna. Med tanke på att de träd som arten ynglar i ofta har en ålder av flera hundra år måste vi redan nu planera för hur vi skall kunna få fram ersättningsträd om hundra år.

Åtgärdsprogram: Fastställt

Litteratur

- Ehnström, B. & Waldén, H.W. 1986. Faunavård i skogsbruket. Den lägre faunan. Skogsstyrelsen, Jönköping.
- Eliasson, C.U. 2000. Är svart guldbagge, *Gnorimus variabilis* (Coleoptera: Scarabaeidae), ursprunglig vid sin nordgräns? Ent. Tidskr. 121:173–179.
- Landin, B.-O. 1957. Coleoptera, Lamellicornia. Svensk Insektfauna 9: 121–122. Stockholm.
- Hansen, V. 1964. Fortegnelse over Danmarks Biller. Ent. Medd. 33: 337.
- Naturvårdsverket. 2006. Åtgärdsprogram för bevarande av skalbaggar i eklågor.
- Nilsson, S.G., Baranowski, R., Hedin, J., Jansson, N. & Ranius, T. 2002. Hålträdslevande guldbaggars (Coleoptera, Scarabaeidae) biologi och utbredning i Sverige. Ent. Tidskr. 123 (3): 81-98.
- Palm, T. 1950. Anteckningar om svenska skalbaggar. V. Ent. Tidskr. 71: 141.
- Palm, T. 1959. Die Holz- und Rindenkäfer der süd- und mittelschwedischen Laubäume. Opusc. Ent. Suppl. XVI: 302.

Författare

Bengt Ehnström 1999. Rev. Nicklas Jansson 2007. © ArtDatabanken, SLU 2007.